

Діагностика ставлення до праці учнів закладів професійно-технічної освіти: історичні аспекти та перспективи

Відомо, що в радянській період особливе значення мало комуністичне виховання молодого покоління, одним із головних напрямів якого було виховання комуністичного ставлення до праці, яке, як правило, пов'язувалося із позитивним сприйняттям безоплатної роботи на благо держави, перевагою інтересів суспільства над інтересами людини. Для діагностики ставлення до праці учнів професійно-технічних училищ була розроблена спеціальна методика.

Досить цікаву думку з цього приводу висловив в 1960 році психолог В. Н. Мясіщев. Він уважав, що при вивченні особистості необхідно, в першу чергу, визначити як вона ставиться до праці [1, с. 36].

У той період цілком слушно вважалося, що ставлення до праці формується поступово. Крім того педагогам професійно-технічних училищ необхідно було знати не просто факти позитивного ставлення до праці, а й рівень сформованості цієї властивості у кожного учня.

З цією метою, як зазначила І. С. Хазанова, в 70-ті роки ХХ століття було встановлено певні ступені розвитку готовності учнів до трудової діяльності, а саме:

- перший ступінь – оволодіння деякими навичками і вміннями з певних видів трудової діяльності;
- другий ступінь – оволодіння системою навичок, уміннями з декількох видів трудової діяльності;
- третій ступінь – досконала професійна підготовка з одного виду праці;
- четвертий ступінь – найвища професійна підготовка з декількох видів праці [3, с. 16-17].

Були визначені також чотири рівня вихованості ставлення до праці.

Перший рівень вихованості ставлення до праці – позитивний (учень має сформовані переконання щодо необхідності працювати на благо суспільства. Без цього компоненту неможливо взагалі виховати в учнів професійно-технічних училищ позитивне ставлення до праці). Кожна із трьох загальних ознак зрілості ставлення до праці на цьому рівні знаходиться на першому ступені вихованості, а саме:

1. Потреба у праці, що поєднує в собі елементи таких потреб: фізіологічні потреби; потреби трудової самостійності; пізнавальні потреби.
2. Виконавча діяльність учнів за зразком з елементами перетвореного відтворення.
3. Оволодіння деякими навиками і вміннями з певних видів трудової діяльності.

Другий (більш високий) рівень вихованості ставлення до праці – працьовитість (включає в себе всі компоненти позитивного ставлення до праці, але має свої специфічні структурно-змістовні особливості, які особистість надбала в процесі виховання, самовиховання то розвитку. Працьовитість ніяк не може бути сформоване раніше ніж позитивне ставлення до праці, адже ядро працьовитості є ні що інше як позитивне ставлення до праці.

1. Потреба у праці характеризується вже поєднанням потреб більш високого порядку: матеріальні потреби не лише для себе, а й для суспільства, елементи духовних потреб.
2. Виконавча діяльність за зразком набуває характеру розвинутого перетвореного відтворення.
3. Відбувається оволодіння деякими системами навичок і вмінь з декількох видів трудової діяльності.

Третій (ще більш високий) рівень вихованості ставлення до праці – соціалістичне ставлення до праці. Включає в себе всі компоненти працьовитості.

1. Потреба у праці для якої характерними є прояви поєднання різних потреб: матеріальні потреби (для себе і для суспільства); розвинуті духовні потреби та елементи творчих потреб.

2. Наявність духовних і творчих елементів у трудової діяльності при розвинутому перетвореному відтворенні.

3. Досконала професійна підготовка з одного виду праці.

Четвертий (найвищий) рівень вихованості ставлення до праці – комуністичний. Всі три ознаки зрілості ставлення до праці досягають найвищого рівня розвитку.

1. Потреба у праці характеризується перевагою духовних і творчих потреб.

2. Духовні і творчі елементи домінують над відтвореними елементами в праці.

3. Особистість досягає найвищої професійної підготовки у декількох видах праці [3, с. 20-22].

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що схарактеризована вище методика діагностики допомагала визначити на якому з 4-х рівнів вихованості ставлення до праці знаходився кожен учень професійно-технічного училища, а також розв'язати як навчальні, так і виховні завдання, пов'язані з трудовою діяльністю.

Якщо не брати до уваги такі назви рівнів вихованості, як соціалістичне і комуністичне ставлення до праці, то в цілому запропонована в радянській період діагностика може бути успішно використана в умовах сьогодення, адже ставлення до праці учнів сучасних закладів професійно-технічної освіти має також зростати від першого рівня (позитивного) до найвищого. Проте, без сумніву, назва останнього має бути інша, наближена до реалій нинішнього суспільства.

Сьогодні діагностика ставлення до праці майбутніх кваліфікованих робітників спрямована на виявлення, аналіз й оцінку їх особистісних характерологічних параметрів. У цьому розумінні діагностика є одним із

основних елементів моніторингу стану виховного процесу в закладі професійно-технічної освіти. Діагностування надає можливість аналізувати результати виховних впливів; допомагає виявити тенденції, динаміку формування системи цінностей професійної молоді. Включаючи в себе контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, а також їх аналіз, динаміку, тенденції, діагностування надає можливість здійснювати прогнозування подальшого розвитку професійних якостей суб'єктів діяльності. Складність проблеми діагностики виховної діяльності з учнями закладів професійно-технічної освіти пов'язана перш за все з багатомірністю параметрів оцінювання, необхідністю враховувати велику кількість факторів впливу, які досить часто, маючи латентний характер, важко піддаються обстеженню. Якість виховних впливів на професійну молодь обумовлюється перш за все тим, наскільки послідовно вибудована й функціонально структурована виховна робота в її змістовому, а також організаційно-управлінському аспектах; важливим є також врахування критеріїв цілісного впливу на психіку учнів, що навчаються. Якість виховання професійної молоді є необхідною умовою моделювання громадянина, що здатний, спираючись на морально-етичні й культурні цінності, гідно зайняти соціальну нішу з метою самореалізації [2, с. 8].

Таким чином, ураховуючи історико-педагогічний досвід, можна запропонувати такі критерії вихованості учнів сучасних закладів професійно-технічної освіти (в тому числі вихованості у них ставлення до праці): працьовитість, любов до професії, прагнення до самовдосконалення; оволодіння загальнолюдськими гуманістичними домінантами, етичними нормами й естетичними цінностями суспільства як основою соціальної й професійної діяльності, особистісних оцінок і вчинків; якості особистості.

Діагностика вихованості учнів закладів професійно-технічної освіти дозволяє розширити і поглибити знання педагогів про вихованців, виявити можливі причини, які сприяють закріпленню і розвитку позитивних проявів особистості чи, навпаки, живлять негативні. Узагальнення даних вивчення

особистості допомагає зіставити результати роботи і цілі виховання; конкретизувати завдання з урахуванням результатів діагностування; відібрати зміст, форми і методи роботи, які змінюють позицію особистості у системі взаємин, забезпечують збагачення позитивного досвіду діяльності, ставлень і поведінки.

Література

1. Мясищев В.Н. Личность и неврозы. Л.: ЛГУ, 1960. 36 с.
2. Професійне виховання майбутніх кваліфікованих робітників: методичний посібник / С.В. Алексєєва, М.І. Вовковінський, Г.В. Грищенко, В.І. Заєц, Д.О.Закатнов, М.Д. Карп'юк, А.М. Москаленко, О.М. Отич, А.В. Селецький, Н.В. Смоляна, Ю.О. Павлов/ за загал. ред. Д.О. Закатнова. К.: Вид-во ІПТО НАПН України, 2012. 583 с.
3. Хазанова И.С. Изучение и оценка развития учащихся в профтехучилищах. Профпедагогика. М.: Высш. школа, 1977.